

מועד קטן כו

משה שווערד

1. תוספות מועד קטן דף כה/ב

ועל רבו שלמדו חכמה - בפרק אלו מציאות (ב"מ דף לג. ושם) פליגי רבי יהודה ורבי יוסי שרבי יהודה אומר כל שרוב חכמתו הימנו ורבי יוסי אומר אפילו לא האיר עיניו אלא במשנה אחת זהו רבן ומסיק שם עולא אמר תלמידי חכמים שבבבל קורעין זה על זה כרבי יוסי ס"ל ופוסק רב ששת כרבי יוסי ופי' רבינו חננאל דהכי הלכתא ובשאלתות דרב אחאי פוסק כרבי יהודה דאמר כל שרוב חכמתו הימנו ומפרש בפר' אלו מציאות בתוספתא דהו קורעין קריעה [דאיז] מתאחה וכן פירש רבי יצחק בר יהודה ויותר היה נראה לי דמעשה רב דשמואל עבד כרבי יוסי כדאי' התם ורבי נמי מפרש מילתא דרבי יוסי ורבי אלעזר בירושלמי נמי עבד כוותיה ושמא הו' מחמירין על עצמן:

2. שו"ע יורה דעה - סימן שמ

(ה) העומד בשעת יציאת נשמה של איש, או אשה מישראל, חייב לקרוע (טור בשם רמב"ן וב"י אף לדעת רש"י). ואפילו אם לפעמים עשה עבירה לתיאבון, או שמניח לעשות מצוה בשביל טורח: הגה - אבל רגיל לעשות עבירה, אין מתאבלין עליו (מרדכי סוף מ"ק). וכל שכן על מומר לעבודת כוכבים (שם ופוסקים וכן מוכח מש"ס פי' נגמר הדין וכמה דוכתי...)

(ז) על אדם כשר, שאינו חשוד על שום עבירה ולא על שום ביטול מצוה, ולא סני שומעניה, אע"פ שאינו גדול בתורה ואע"פ שלא עמד בשעת יציאת נשמה, חייב לקרוע עליו; והוא שעומד שם בין מיתה לקבורה; ותלמידי חכמים פטורים מקריעה: הגה - וי"א דאין חייב לקרוע על אדם כשר, אלא אם כן עומד עליו בשעת יציאת נשמה; אבל חייב לבכות ולהתאבל עליו (ר"ן פ' האורג והגהות מיימוני פי"א בשם ראב"י"ה). וכן נהגו להקל:

(ח) על חכם ועל תלמיד חכם ששואלין אותו דבר הלכה בכל מקום ואומרה, קורעין עליו אפילו לאחר קבורה, ביום שמועה, אם הוא תוך ל' יום. וקורע עליו בשעת הספדו. (לא קרע ביום שמועה, וכבר עבר זמן הספדו, ולא קרע, שוב אינו קורע) (כך משמע בטור בב"י). וקורעין עליו עד שמגלין את לבם. וכבר נהגו תלמידי חכמים בכל מקום לקרוע זה על זה טפה, אע"פ שהם שויים ואין אחד מהם מלמד את חברו: הגה - י"א שאין קורעין על חכם, אלא א"כ הוא רבו או שיודעין משמועותיו שחדש, דהיינו רבו, (כ"מ בטור, הרא"ש והגמ"י בשם הר"מ), וכן נהגו להקל במדינות אלו:

(ט) על רבו שרוב חכמתו ממנו; אם מקרא; ואם משנה; ואם גמרא; גמרא; קורע כל בגדיו עד שמגלה לבו. וי"א שאינו קורע אלא טפה, ואינו מאחה לעולם. ואפילו משמועה רחוקה, קורע עליו לעולם. ואם לא למד רוב חכמתו ממנו, אינו קורע עליו, אלא כדין שאר מתים שהוא מתאבל עליהם. ואפילו לא למד ממנו אלא דבר אחד, בין קטן בין גדול, קורע עליו: הגה - וי"א דקרע שעל רבו שאינו מובהק, נמי אינו מתאחה (טור בשם הרא"ש ובית יוסף בשם רש"י ותוספות והר"ן). תלמידי חכמים שיושבים ביחד ומקשים ומפרקין זה לזה ולומדים ביחד, י"א שדינן כרב שאינו מובהק, וי"א שדינן כרב מובהק (אלו שני הסברות בטור). וי"א דאין צריכין לקרוע אלא על רבו שלמדו רוב חכמתו, אבל חברים הלומדים זה עם זה, או שהאיר עיניו בדבר אחד, אינו אלא חומרא בעלמא, והיכא דנהוג נהוג, והיכא דלא נהוג לא נהוג, ואין מורין כן. (מרדכי ה"א בשם השאלתות והגמ"י בשם הר"מ), ולכן נהגו להקל במדינות אלו:

3. ריטב"א על מסכת מועד קטן דף כו/א

אבי אביו זה אביו ואמו פירש להכי כת' קרא דקרי לאליהו אבי אביו לומר שקורעין כן על אביו ועל אמו.

4. תוספות רא"ש על מגילה דף ג/א

כדמתרגם רב יוסף, דלא אשכחן זה אלא על הנביאים שתרגם יונתן בן עוזיאל [1] נמשום שהיה בקי בתרגום קראו על שמו:

5. תוספות בבא קמא דף ג/ב

כדמתרגם רב יוסף - [1] נקט רב יוסף לפי שהיה בקי בתרגום שיש כמה ענייני תרגום [2] ולא כדפירש בעלמא לפי שהיה סגי נהור ודברים שבכתב אי אתה רשאי לומר על פה ולכך היה אומר תרגום דמשום עת לעשות אמר התם דשרי ואין לך עת לעשות גדול מזה:

6. ספר מגדים חדשים

אליהו חי הוא. באחרונים העירו מכאן על מש"כ
במה"ד ח"ב (סימן קב) בענין אשת אליהו
מותרת לאיש אחר, דאשת רעהו אסור ולא אשת
מלאך שכולו רוחני ולא גופני. ועיין במצבת משה
מש"כ בזה. ועיין מה שכתבנו בענין אליהו ז"ל
בעירובין (מג א).

7. ריטב"א על מסכת מועד קטן דף כו/א

כיון דכתיב ולא ראהו עוד לגבי דידיה כמת דמי. פירש ודוקא אליהו שעלה למרום ואין למדין מזה למי שמפרש
ממנו רבו ללכת למדינת הים וכיוצא בו דהא אפשר שיראהו עוד.

8. ספר מגדים חדשים

כיון דכתיב ולא ראהו עוד לגבי דידיה
כמת דמי. נספר גזעות עולם למהר"י
קובו ז"ל (דף קלג ע"א) כתב, דבזה מדוייק לשון
הפסוק שם (מ"ב ב, יב), ואלישע רואה והוא
מנעק אבי רכב ישראל ופרשיו ולא ראהו עוד
ויחזק בצגדיו ויקרעם לשנים קרעים, דאמאי
הפסיק הכתוב באמצע הסיפור ואמר ולא ראהו
עוד, דהיה לו לגמור הסיפור מה שעשה אלישע
בעת לקיחה דאליהו, ואח"כ היה לו לומר ולא ראהו
עוד. ולפי"ד חז"ל כאן מדוייק היטב, דולא ראהו
עוד הוא טעם לקריעה, דאל"ה לא היה יכול
לקרוע דאליהו חי הוא ע"ש.

9. ריטב"א על מסכת מועד קטן דף כו/א

לא אמרו אלא ברוב צבור וכמעשה שהיה. [1] פ"י הרמב"ן ז"ל לא אמרו אלא בשהיו שם כל ישראל או רובם
[ונפלו] ביד אויביהם ואע"פ שלא מתו אלא מיעוטן והיינו כמעשה שהיה. [2] וי"א דכל שהוא רוב שבט א' קרי
רוב צבור כדאמר בהוריות לענין העלם דבר של צבור ואפילו מאן דפליג התם מודה הכא דרוב שבט אחד רוב
צבור מקרי. והתם ודאי נהרגו ביד אויביהם כדי רוב שבט אחד.

10. ספר מגדים חדשים

וברב הרמב"ן צמיה"א (ע' קו) לא אמרו אלא
ברוב צבור וכמעשה שהיה, פי' שהיו רוב
ישראל שם ונפלו בחרב אויביהם, ואעפ"י שלא מתו
אלא מיעוט. וכ"כ בחי' הר"ן, פי' צמות שאול
ויהונתן שהיו רוב ישראל לשם ונפלו בחרב אויביהם
ואעפ"י שלא מתו אלא מיעוט. וכ"כ הטור ביו"ד
(קוס"י שם), על שמועות רעות כגון שנקצנו רוב
הצבור למלחמה, ושמעו שנגפו לפני אויביהם,
אפילו לא נהרגו אלא המיעוט מהם. וכ"פ בשו"ע
שם (סל"ו).

לא אמרו אלא ברוב צבור וכמעשה שהיה.
פירש"י ברוב צבור רוב ישראל, וכמעשה שהיה
בשאל ויהונתן. ר"ל דאין הכוונה ברוב צבור
שבאמו מקום, אלא רוב ישראל היינו רוב כלל
ישראל, ועיין במאירי שכתב, י"מ רוב צבור שבעיר
אחת, וי"מ רוב צבור שבאומה מלכות. וכוונת רש"י
לאפוקי מפירושים אלו, אלא בעינין רוב ישראל.

11. ריטב"א על מסכת מועד קטן דף כו/א

- ותימא היאך לא קרע שמואל מדין אדם כשר או אדם חכם דהא לא סגיאל דליכא בתליסר אלפי חכם או כשר.
 [1] וי"ל שלא היה שם חכם השווה לו ועל אדם כשר כבר אמרנו שאינן קורעין אלא בפניו וקודם קבורה.
 [2] עוד י"ל דכיון דאינהו גרמו לנפשיהו אינם בני קריעה כיון שאינן רוב צבור:

12. ר"ן על מועד קטן דף כו/א

ת"ר אחד השומע ואחד השומע מפי שומע, פ"י ודוקא שאמר העד בפ"י פלוני בריך את השם ומזכיר שם בן ד' אותיות אבל בספור בעלמא לא

13. ספר יערות דבש - חלק ראשון - דרוש יג

א"ל ליהוקים כתב ירמיה ספר קינות, א"ל מה כתיב ב"י וכו' מגילת איכה באוני יהויקים וקרא לכל פסוקים ראשונים, אמר אנא מלכא, כד הגיעו להיו צריה לראש אמר מאן אמרה, אמר ירמיה, כי ה' הוגה, מיד קדר אוכרות ושרפן באש. ויש לתמוה כי דבר זה בלתי מובן, בקראו כי ירושלים תשב בדד כאלמנה והיתה למס וגלתה יהודה מעוני ודרכי ציון יהיו אבילות וכהנה, יהיה מתנשא הוא בלבו לומר אני אמלוך, מלך כזה, מה טיבו בנאות מדבר שועלים הלכו בו בעו"ה, ואין מלך בלא עם, וגם מה שאל מי אמר, וירמיה השיבו ה' הוגה, השאלה והתשובה תמוהות, פשיטא כל דברי ירמיה מפי ה' ולא ענה מלכו כלל, וקדירת אוכרות לשרפן באש פשיטא אין לה מובן, כי נלחם לחלל שמו הגדול והקדוש: אמנם יובן מ"ש בגמרא פ"ק דסנהדרין [דף י"א]. דאלדד ומידד התנבאו משה מת ויהושע מכניס, ופריך הגמרא א"כ איך אמר משה מי יתן וכו' מינה ניחא ליה, ומשני גמרא לא סיימה קמיה, עיין פירש"י ודוהק, אבל אמרו הפשט, כי לכך אמר משה מי יתן וכו', כי מה שהקב"ה אומר ע"י נביא אינו חוזר, לבל יחשדו אותו לנביא שקר, לכך אמר [במדבר י"א, כט] מי יתן כל עם ה' נביאים, א"כ יהיה סיפק ביד ה' להנחם מהרעה אשר דיבר עליו, כי כולם ידעו שאין הנביא אומר שקר, רק הקב"ה חוזר ולא נביא שקר הוא, אך כמה דאמרינו [ב"ר נג, ד] שזה שאומר הקב"ה בעצמו חוזר היינו לרע, אבל לטוב אינו חוזר, כי לא יחזור ה' מיעוד הטוב, ודוהיא קשיית הגמרא מינה ניחא ליה, ולמה לי כנ"ל דביקש שיהיו הכל נביאים שיהיה בחזרה, הא אמרו יהושע מכניס לראין וטובתו של יהושע אי אפשר בחזרה, ואף מיתת משה אי אפשר בחזרה, כי אין מלכות נוגעת וכו', וע"י משני הש"ס לא סיימה קמיה וא"ש:

והנה כל מה שאבותינו בארץ ישראל לא האמינו בדברי הנביאים המתנבאים בשוממות הארץ, ואמרו לא תבא עלינו רעה, הוא שחשבו כי ה' א-ל רחום ותנון ארך אפים חומל ישראל למאוד, ואפילו בעת כעסו לא שוכח רחמיו, ולכך אף שדיבר לעשות רעה, כאשר יגיע העת לעשות, יחמול על עמו וינחם על הרעה, וזו היתה תכלית טעותם, ולכך כשירמיה אמר לו כל פסוקי איכה לא חרד, ואמר מלכא אנא, כי לא תקרה הרעה אשר ניבא, כי ינחם ה' ויחמול על עמו, אבל כששמע היו צריה לראש, היינו כי אמלאה זו חריבה זו, וכשאנו יורדים הצרים עולים, ואם כן זהו לטובתם, ובזה אין דבר ה' חוזר, כי אין דובר דיבור לטובה ויחזור בו ויוציא דבריו לבטלה חס ושלוה, רק ידוע, דעת הרמב"ן שהוא רק דבר ה' בפועל, אבל ע"י רוח הקדש וכדומה יש חזרה, ולכך שאל מי אמרה, אמר כי ה' אמרה, וכשומעו כי יצא מפי ה' לטוב לעמים צרי ישראל, א"כ ליתנוהו בחזרה, והרי הרעה לפניו, ובזה נתמלא כעס וחימה וא"ש:

14. ספר בניהו בן יהוידע על מועד קטן דף כו/א

אמר אנא מלכא. קשה מה הנאה לו במלכותו אחר שיבואו כל אותם הצרות על ישראל. ונראה לי בס"ד על פי מה שכתבתי בספר הקדוש אדרת אליהו דף פ"א, בשם הרב ערבי נחל ז"ל, דהמלך יש להקל בדינו מפני דאנוס בעונו מן היצר הרע שיש לו יצר הרע גדול כמו יצר הרע של רבים, ואינו יצר הרע של יחיד, ע"ש. ולזה כאן בכל אותם הפרעניות שהיה שומע, אינו חושש, שאומר אנא מלכא, פירוש לא יגיעו לי, כי יש לי התנצלות על עונותי, משום דיצר הרע שלי גדול ותקיף מאד, ואחר ששמע היו צריה לראש כי יוסר ממלכותו, ואז יהיה כשאר יחידים, א"כ יגיעו לו כל אותם פרעניות. אז חרה לו וקדר אוכרות שבה:

15. קובץ בית יוסף שאול [הגריד"ס על עניני סת"ם]

- א -

היהודי משול לספר תורה. השוואה זו היא בבחינת מושכל ראשון (הנחת יסוד שאין לעורר עליה - אקסיומה), הן בהלכה והן באגדה. הננו להציג כמה דוגמאות של השוואה זו בהלכה ובאגדה.

א) גמ' שבת ק"ה ע"ב: "העומד על המת בשעת יציאת נשמה חייב לקרוע. הא למה זה דומה? לספר תורה שנשרפה." בשעת פטירתו של יהודי, וכל יהודי במשמע, חייבים הנוכחים לקרוע. משום מה? כי כשמת יהודי, הולך ספר תורה לאיבוד עם הסתלקותו, ושרפת ס"ת מחייבת לקרוע. מעניינים דבריו של רש"י על אתר: "כדאמרינן במועד קטן (כ"ו ע"א) במגילה ששרף יהויקים, דכתיב יולא תחדו ולא קרעו בגדיהם (ירמיהו ל"ו, כ"ד), אף נשמת ישראל הניטלת דומה לו, שאין לך ריק בישראל שאין בו תורה ומצוות."

ב) בגמ' מגילה כ"ו ע"ב נאמר: "ואמר רבא ס"ת שבלה גונבין אותו אצל תלמיד חכם." והרמב"ם פוסק: "ס"ת שבלה או שנפסל נותנין אותו בכלי חרש וקוברין אותו אצל תלמידי חכמים וזו היא גניזתו" (הל' אבות

היהודי משול לספר תורה

מהו יהודי? היסודות ההלכתיים של קדושת ישראל - זיהוי היהודי עם ספר תורה.

מצוינים אנו כאן שיעורו של הגאון הרב יוסף דוב סלווביץ (שליט"א) [זצ"ל] (ג' שבט תשי"ט ליום השנה של אביו הגאון ר' משה זצ"ל, בישיבת רבנו יצחק אלחנן). חלקו של ייחוד זה הוא בהנחת היסודות בהלכה ובאגדה להשקפת היהדות על מהות היהודי.

השיעור בכללותו הוא בנין משוכלל, שאפשר להבינו רק בכללותו, מן ההתחלה עד הסוף.

16. שו"ת חכם צבי (ס' יז)

תמ"ט לפ"ק השבתי לפראג. וז"ל השואל

צבי תפארת. לשבחיו אין מספרת. מכל לשון עם גרגרת ראוי והולמתו עליו עטרת. יקר הוא מפנינים ודר וסוחרת ה"ה הרב הכולל שבחיו מי ימלא במים אדירים צולל לו יחלק שלל. כ"ש האלוף המרומם מוהר"ר צבי הירש נר"ו יאיר באור הבהיר הנה אמרתי להשתעשע אתו עמו באיזה דין מן הדינים ולהיות שואל כענין וזה הנה באשר ידוע ומפורסם שבתוך אש הגדולה שהיתה בעירנו נשרפו בעו"ה ספרי תורות ושאר ספרי קודש ותפילין לאלפים ולרבבות ונסתפק לי אם חיוב לקרוע עליהם כדאיתא במועד קטן והוא הסכמת כל הפוסקים ואע"ג דמבואר בש"ס ופוסקים דדוקא בזרוע וכמעשה שהיה וראיתי בעין יעקב שפירש על בזרוע ב' פירושים א' כשאדם מאבדו בידים. והב' כשיש בידו למחות ולא מיחה ע"ש הר"ן כ' שפי' בזרוע להכעיס להקב"ה וא"כ לפי"ז פשיטא דאין לקרוע אכן תלמוד ערוך דוחקני דאיתא בשבת פ' האורג ובפ' אלו מגלחין העומד בשעת יציאת הנפש חייב לקרוע הא למה זה דומה לרואה ס"ת שנשרף ופירש"י דאין לך ריק בישראל שאין בו תורה ומצות (ובמ"ק פירש"י שם בענין אחר) וא"כ קשה הא אין זה להכעיס ואינו דומה כלל למעשה שהיה ודוחק לומר דהוה רק דמיון ומשל בעלמא והוא נגד משמעות פירש"י לכן נ"ל פשוט דרש"י נשמר מקושיא זו ופי' בזרוע שאינו יכול להציל כוונתו דאף שאינו/מיוון להכעיס רק שאינו יכול להציל צורך לקרוע וא"כ גבי מת ג"כ אין ביד אדם להצילו ג"כ צריך לקרוע לכן בנידן דידן בשריפה גדולה כזו בפתע פתאום נשרפה כל עירנו עד שכו"כ =שכמה וכמה= נפשות לא יכלו להציל נפשם ורכושם בודאי שנשרפו כמה ס"ת וקודש ותפילין שאינם יכולין להציל וכאשר קרה לנפשי מקרה בלתי טהור בעוסקי להציל הספרים סביבי אכלה אש והייתי מוכרח לנוס ריקם והיתה לי נפשי לשלל וא"כ חייבים לקרוע וכפירש"י אף דדעת שאר המפרשים אינו מ"מ סוגיא דש"ס משמע כפירש"י ואף דקי"ל הלכה כדברי המיקל באבל מ"מ הא קי"ל אבל לחוד וקריעת לחוד ועוד דאף לדעת המפרש בעין יעקב ז"ל ע"כ דבנדון כזה חייב לקרוע דכמה וכמה ס"ת שהיה יכולים להציל רק שנתרשלו לו הידים וקצת מחמת עצלות וקצתם מחמת מיון שחביב עליהם אך שאין בידי להכריע כי אין אומן בלא כלים. ואפי' ספר ב"י לא נמצא אתי לעינין בו ומכ"ש שאר ספרי פוסקים רק הש"ס וספר עין יעקב שאלו הוא אתי לפי שעה וביותר שמעתתא בעי צילותא שלא לבא לידי טעותא ולכי בל עמי לע"ע ע"כ במטותא מיני' שישירב לי בזה דעתו הרמה כי ממנו לא יבצר כל מזימה יעקב בכמהר"ר יוסף בקאובין: ע"כ לשון השואל:

תשובה יעקב חבל נחלתו תורתו אומנותו הרב המופלג כל חושך מלבין כשגל האלוף המרומם מה"ר יעקב נר"ו אותותיו אותות עליונות האירו אל עבר פני בס"ת שנשרפו בפראג יע"א אם צריך לקרוע עליהם כתב מע"כ וז"ל הנה באשר ידוע ומפורסם שבתוך האש הגדולה שהיתה בעירנו נשרפו כמה ס"ת ותפילין לאלפים ולרבבות ונסתפק לי אם חייב לקרוע עליהם כו' ואף שמבואר בש"ס ופוסקים דדוקא בזרוע וכמעשה שהי' כו' אכן תלמוד ערוך דוחקני דאי' בשבת כו' העומד בשעת יציאת הנפש חייב לקרוע הא למה זה דומה לס"ת שנשרף כו' לכן בשריפה גדולה כזו בפתע פתאום נשרפה כל עירנו כו' בודאי שנשרפו כמה ס"ת ותפילין שאינם יכולין להציל כו' וא"כ חייבים לקרוע וכפי' רש"י ע"כ הנה אף לדברי כת"ר איני רואה מקו' לקריע' זו דכל עיקר חיוב קריעה זו אינו אלא לעומד ורואה בשעה שהס"ת נשרף באותו פרק באותו מקום כמעשה שהיה במלך יהודה וכן איתא בגמ' ה"ה וכו"כ כל הפוסקים אבל שמיעה או ידיעה בלא ראייה לא: ואף ההיא דרשב"א הכי מוכחא דדוקא בעומד ע"ג בשעת שריפה ואיני חושב שימצאו בק"ק פראג אנשים שהיו עומדים ורואים ס"ת עצמו כשהוא נשרף. ולא אפי' תפלה אחת ואף שרואים בתי כנסיות כשהם נשרפים וממילא הספרים שבתוכם ג"כ נשרפים מ"מ אין חובת קריעה דכמעשה שהיה בעינן דעל אותם שראו השריפה הכתוב מתרעם: וכן בשעת יציאת נשמה העומדים בבית אחר סמוך לו אף שיודעים יציאת נשמה אימת אינם חייבים לקרוע אם לא על אדם כשר דהיא לאו מטעם ס"ת אתינו עליה: ומ"ש עוד כ"ת ור"ת ואף דקי"ל הלכה כדברי המיקל באבל הא קי"ל אבלות לחוד וקריעה לחוד ע"כ כבר כ' הרמב"ן דקריעה נמי מד"ס היא ...

17. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ג סימן ג

נמצא לדינא שלהסמך דמשפטי שמואל שהוא אליבא דפרש"י יש להתענות אף כשנפלה באונס, וגם כל הרואין, ואף שרוב מפרשים לא מפרשי כן מ"מ אולי מה שנהגו הוא אליבא דרש"י. ולסמך דכפות תמרים למה שבארתי דבריו הוא רק לזה שנפל מידו וכשפשע דוקא, אבל הוא דלא ככל המפרשים ולא היה לן לחוש לזה כלל, אבל איכא לזה סמך של האמרי אש מפירוש שהביא הרמב"ן על הא דירושלמי סוטה, ולכן על מי שנפל מידו בפשיעה הוא יותר מחוייב ואף בסתם שלא ידוע לו שפשע יש לחייבו ג"כ ביותר מספק, אבל גם על אחרים הרואין יש להתענות כהמנהג. ולהד"ח יש מקום לחייב להתענות כל אלו שיש להם חלק בביהכ"נ שהם שייכים להס"ת, אבל למעשה יש להקל לאלו שלא ראו בנפילתה, אף שהם מבני ביהכ"נ הקבועים וגם להקל באחרים אף שראו הנפילה, אבל מצד המנהג יש להתענות כל הרואין כדלעיל. ולכן בעובדא דבעת הוצאת ס"ת מאה"ק נשמטה ס"ת אחרת ונפלה לארץ יתענו כל הרואין.

ובדבר אם לא נפל כל הס"ת מידו אלא רק מידו אחת יש מקום לכאן ולכאן ומהראוי להתענות, אבל הרוצה להקל נמי אין מזניחין אותו. ידידו, משה פיינשטיין.

SEE ADDENDUM ✓

18. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ג סימן נב אות ד'

קריעה כשרואה מקום המקדש בעש"ק =בערב שבת קודש= אחר חצות ובשבת ויו"ט בדבר קריעה כשרואה מקום המקדש בזמננו שעדיין הוא בחורבנו בעוננו שצריך לקרוע איני יודע שום מקור שבעש"ק אפילו אחר חצות לא יקרע ולכאורה צריכין לקרוע אם לא שכבר לבש בגדי שבת ולא יהיו לו בגדים אחרים ללבושם לכבוד

שבת דאז ודאי כבוד שבת וכבוד הבריות עדיפי למונעו מלקרוע, ואם יש מנהג קבוע ברור אזי אין לשנות אף שלא ידוע טעם בזה.

ולענין אם ראה בשבת ויו"ט פעם ראשון ואח"כ ראה תוך שלשים לראיתו בשבת פשוט לע"ד שצריך לקרוע דהא ל"ד כלל למה שפוטרה המג"א סימן תקס"א סק"ו מי שנולד בירושלים כדכתבת, וממילא כיון שלא כתב המג"א הפטור אלא במי שנולד בירושלים ברור שסובר דמי שבא לירושלים שחייב לקרוע כשיראה אך שהיה בשבת שהיה אסור לקרוע אינו פוטרו וכשיראה למחר ואיזה ימים אחרי כן צריך לקרוע, ואף אם יאמרו איזה אינשי שיש מנהג שלא לקרוע כה"ג הוא טעות ואינו מנהג אף אם האמת שנהגו כן. דודך אוהבך בלונ"ג, משה פיינשטיין.

19. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן ע אות יא

אם יש לקרוע היום על ראיית ירושלים ואלו הנוסעים לארץ ישראל מסתבר שאף שעדיין לא נגאלנו בעוה"ר אין לקרוע בראיית ירושלים מאחר שהיא בחסד השי"ת בנויה לתפארת ואינה עכ"פ ברשות אומות עכו"ם, וצריך לברך רק בראותו מקום המקדש אף כשרואים אותו מרחוק וכ"ש כשבאים לכותל, וכשרואין ערי יהודה שהם ברשות האומות וכן אם איכא חלק מירושלים ברשות האומות אף אם נבנו יפה צריך לקרוע.

20. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ה סימן לז

חיוב קריעה על ראיית מקום המקדש בזמננו, מניין לבני חו"ל הנמצאים בא"י, ועניינים שונים

א. קריעה על ראיית ערי יהודה, ירושלים ומקום המקדש בזמננו

הנה בענין חיובים דקריעה על ראיית ירושלים וראיית מקום המקדש, ודאי הוא חיוב, כמפורש בברייתא דמו"ק דף כ"ו ע"א. וגם על ערי יהודה איתא שם דקורע, ואיפסק כן ברמב"ם פ"ט מאבל ה"ב, ויותר מפורט בסוף פ"ה דתעניות. ובטור וש"ע סימן מיוחד באו"ח סימן תקס"א, וגם ביו"ד ס"ס ש"מ. ובחיוב הקריעה בערי יהודה וירושלים איתא בלשון הרמב"ם בתעניות שם הט"ז שהוא בחורבנו, והוא כלשון רבי אלעזר במ"ק שם. אבל בין בגמ' בין ברמב"ם איתא גם ביהמ"ק בחורבנו, שזה מילתא דפשיטא, שהרי לא שייך שיבנה אלא כשיבוא מלך המשיח כדאיתא בכמה מקומות, וברמב"ם פ"א מבית הבחירה (אולי כוונת מרן זצ"ל להלכה ד' שאיתא שם דבניין העתיד להבנות אע"פ שהוא כתוב ביחזקאל אינו מפורש ומבואר, הרי שרק מלך המשיח יוכל לבנותו) ורפ"א ממלכים, שא"כ אפשר לא נאמר גם זה דערי יהודה וירושלים לחידוש דין, וצריך לקרוע אף כשאין בחורבנו, כל זמן שלא בא מלך המשיח. אבל בש"ע באו"ח, דעל ביהמ"ק לא כתב בחורבנה, ורק על ערי יהודה וירושלים, משמע שהוא לדינא לאשמועינן שאם הם בנויין א"צ לקרוע. ועיין בב"י שם דדייק מזה דאם אינן חרות, שהם מיושבות, אפילו בזה"ז שהם תחת ממשלת עכו"ם היה נראה דא"צ לקרוע. אך מסיק דעיקר דכל שהם בידי עכו"ם אע"פ שיש בהם יישוב, בחורבנו מיקרי. וכן כתבו הט"ז והמג"א סק"א, ופ"ה המג"א עניין זה ביותר, שכתב אע"פ שיושבין בהם ישראל כיון שהאומות מושלים עליהם מיקרי חורבן. וכלשון המג"א כתב גם במ"ב סק"ב. שא"כ עתה שבחסדי השי"ת אין מושלים האומות על ערי יהודה ועל ירושלים, והם גם מיושבים, הוא טעם גדול שלא לקרוע. אף שעדיין לא באה הגאולה ע"י מלך המשיח, ואנו מתפחדים מהאומות אין לקרוע. דהא הקרא שלמדים משם שצריך לקרוע על ערי יהודה (בירמיה מ"א, ה'), ויבואו אנשים משכם משלו ומשמרון שמנים איש מגלחי זקן וקרעי בגדים וגו') הרי באו אחר שנחרבו ממש, שאין ללמוד מזה אפילו ליום אחד קודם החורבן, אף שהיה ידוע ע"י ירמיהו הנביא ועוד, כי יהיה החורבן. וכ"ש עתה שמקווים אנחנו שמלך המשיח יבוא בקרוב כשהיו כל ערי ישראל על מכונם, שאין צורך לקרוע. אבל כשרואה מקום המקדש שעדיין הוא בחורבנו, ולא שייך שיבנה אלא ע"י מלך המשיח צריך לקרוע בפשיטות. וכשיבוא מלך המשיח במהרה בימינו, אף אם נימא שיהיה קצת זמן עד שיבנה, יורנו מלך המשיח וסנהדרין איך לעשות.

ב. ראה מקום המקדש בעש"ק אחר חצות, אם חייב לקרוע

ולענין אם ראה מקום המקדש בעש"ק אחר חצות, איני רואה טעם שלא יקרע, אם לא שנימא שהקריעה יעשה עליו יותר צער שתמשוך בשביל זה גם אחר כניסת השבת. וראיתי בספר עיר הקדש והמקדש להגאון הר"מ טוקצינסקי זצ"ל ח"ג פרק י"ז סעיף ד' סימן א' סעיף ד', דמסתפק אם הקריעה היא להפעיל עליו צער. ומביא כעין ראייה מהא דמקריעין לקטן מפני עוגמת נפש במ"ק דף י"ד ע"ב, ופרש"י שיבכו הרואין. והביא מעיקרי הד"ט סימן ל"ו אות ג' שכתב כן. שלפ"ז הוא טעם גדול לאסור לקרוע בעש"ק אחר חצות. שלכן אף שלא הוזכר זה בספרו משמע שהיו קורעין גם בעש"ק אחר חצות. אבל מ"מ אם התחילו לנהוג כן בעשרות שנים שלא לקרוע בעש"ק אחר חצות, אף שהמנהג נעשה מצד האינשי שלא ע"י גדולי התורה הוא עכ"פ בדין מנהג. דלא גרע ממנהג ככול שאין רוחצין שני אחין כאחד, ומנהג בירי שאין יוצאין בקורדיסין בשבת, ומנהג עכו שאין יושבין על ספסלי נכרים בשבת, שמשמע שנהגו בעצמן שלא ע"פ חכם בפסחים דף נ"א ע"א, ואסור לשנות מאחר דאיכא טעם. וה"נ כיוון שאיכא סברא לומר דקריעה עושה להפעיל צער, הוא טעם שיתחשב בדין מנהג.

אבל אני לא נראה לי כלל לומר שהקריעה הוא להשפיע עליו צער. דליכא שום מצווה להצטער על המת.
 כמפורש ברש"י כתובות דף ו' ע"ב ד"ה ואב"י, שכתב ול"ד לאבל דטריד טירדא דרשות שאין צערו מצווה אע"פ שאבלותו מצווה, עיי"ש. וכ"ש שליכא מצווה להוסיף צער ולעשות תחבולות להצטער. והא דמקריעין לקטן כדי שיבכו הרואים הוא משום דהבכי הוא מצווה, כדאיתא בשבת דף ק"ה ע"ב בבב"ב שכל הבוכה על אדם כשר מוחלין לו על כל עוונותיו, שמסיק הטעם שבבב"ב כבוד שעשה, והעונש על זה שלא בכה הוא גדול מאד, עיי"ש. וגם אמר שם ר"ש בן פזי א"ר יהושע בן לוי משום בר קפרא, כל המוריד דמעות על אדם כשר הקב"ה סופרן ומניהן בבית גנזיו. וזה מחויב האדם, לבכות על אביו וקרוביו. לא מיבעיא כשהוא אדם כשר - דכל אדם מחויב לבכות עליו, אלא אפילו כשהוא סתם אדם, מ"מ כיון שהוא ענין כבוד - לא מיבעיא לאביו ולאמו שחייב בכבודם, אלא אפילו לשאר קרוביו נמי הא חייבתו תורה להתאבל עליהו בכל דיני אבלות דאיכא מדאורייתא. ומדברנן חייבוהו להתאבל ז' ימים ובכל הדינים שאמרו מדברנן, שהכל הוא מדיני כבוד המת. אבל להצטער ליכא חיוב, כמפורש בברכות דף י"א ע"א, דמחלק כונס את הבתולה דפטור מק"ש, מטבעה ספינתו בים ומאבל דחייבין, מטעם דהתם טירדא דרשות הכא טירדא דמצווה. ופי' טירדא הוא צער, כדפרש"י בכתובות. וגם אין טעם לומר שהצער מחייב את הקריעה. אבל לא מוכן בקשת טעמים לדבר המפורש בקראי שבכל אלו ערי יהודה, ירושלים ומקום המקדש צריך לקרוע. **אבל עכ"פ כיון שכתבו שמביא זה צער אפשר שמציאות זה הוא אמת, שלכן יש טעם אם איכא מנהג בשביל זה, שלא לקרוע כשראו מקום המקדש עש"ק אחר חצות (וע"א גם מש"כ מרן זצ"ל באגרות יו"ד ח"ג סימן נ"ב סעיף ד').**

ג. אם תושבי ירושלים חייבים לקרוע על ראיית מקום המקדש ...

ד. לא קרע בשעת ראיית מקום המקדש, אם יקרע אח"כ בביתו

ובאם לא קרע במקום המקדש, אם יש לחייבו לקרוע אחר שבא לביתו. הנה לכתחילה ודאי אין לסמוך על זה שיקרע אח"כ, כי החיוב הוא תיכף כשרואה. אך אם שכח ולא קרע, מסתבר היה לכאורה שתלוי באם הרגשתו הוא עדיין כמו בשעה שעמד אצל מקום המקדש, שאז יצטרך לקרוע. אבל למה שכתבתי לעיל שקריעה הוא דין קבוע מדאורייתא בהרבה דברים, ומדברנן בהרבה דברים, ואינו תלוי בצער שמרגיש, ואף אם אמת גם להטעמים איזה שיהיה, אינו נוגע זה לדינא, כדחזינן כמה דינים שלא שייכי הטעמים, כהא דהקריעה צריך להיות דווקא מעומד, שלכן אין לומר מעצמנו דינים שבבב"ב הטעמים. ולכן כיוון שהקריעה חייבו על הראייה, הוא דווקא בשעת הראייה ולא אח"כ. ולכן בזה"ו שרוב המבקרים במקום המקדש אף שמרגישים בהקדושה, אין מצטערים יותר על החורבן כשהן שם מכשהו בכתיהן בכל הארצות שנמצאים, ודאי לא מסתבר שיקרעו אח"כ בבתיהן, אף אם נימא דאזלינן בתר טעמא, וכשמרגיש הצער קורע גם אח"כ בביתו. ...

ש"ו"ת מנחת שלמה חלק א סימן עג

גם נלענ"ד ברואה את המקדש בשבת, דלא חמור יותר ממי ששמע שמועה בשבת ולמוצאי

שבת נעשית רחוקה שאמרו במו"ק כ' ע"ב דאינו קורע, ואף שבשבת הוא אסור בדברים שבצינעא, וגם צריך למחר להתאבל שעה אחת ואפי"ה אינו קורע, וכ"ש בנידון דידן דלא נאסר כלל בשום דבר וגם לא חייל עליו שום אבילות דפטור לגמרי מקריעה, ואף שעל אב ואם קורעין לעולם, אין זה אלא משום כבודם אבל לא משום צער ואבלות, וגם פליגי בה רבוואתי ודעת התוס' ועוד הרבה ראשונים שרק מותר לו לקרוע על או"א לעולם, אבל אינו חייב לקרוע. **אשר על כן נלענ"ד דאם ראה את המקדש בתחלה בשבת או במועד, דאינו קורע לא לאחר השבת ולא למחר.**

שם בפנים חדשות אות ג' ט"ו, **ברואה את המקדש בשבת אם חייב לקרוע במוצ"ש. חושבני דקריעה הרי צריכה להיות דוקא בשעת חימום, וברואה את המקדש יתכן ששיערו חכמים שרק בראייה ראשונה הם לבו בקרבו וצריך להצטער ולקרוע. ומ"ש בספרים שנכון לפרוש אותו היום מבשר ויין, הוא רק מדת חסידות, אבל מעיקר הדין רשאי ודאי לרקוד ולשמוח בו ביום בשמחת חתן וכלה וכדומה, וכיון שכן אפשר שהחייב לקרוע הוא רק בשעה שעדיין רואה, ולא לאחר שהלך משם אפילו אם זה עדיין אותו היום, ואף על גב דאינו שולל עד למחר, מ"מ אין זה הכרח שגם חייב לקרוע עד למחר, ויותר נראה שזה באמת דומה למילי דברכות דתנן בפרק הרואה שאינו יכול לברך רק כל זמן שהוא רואה ולא אח"כ. ומאי דדייק מר באות ט' מדברי החזו"א שאם לא קרע כשרואה אינו קורע למחר, ומשמע דעד למחר קורע, מסופקני אם יש לסמוך על זה.**

21. ספר מגדים חדשים

אחד השומע ואחד הרואה כיון שהגיע לצופים קורע. פירש"י (כמ"י), אחד השומע שחרב, צלומן הימים מיירי שהיה הבית קיים. ואחד הרואה, כל הימים. וב"כ הריטב"א, אחד השומע פי' שראה צנינה ושמע חורבנה. ואחד הרואה פי' שרואה חורבנה, כגון צומן הזה ע"ש. וצוה מוצן מה שהשמיטו הפוסקים הן דינא דהשומע, כיון דלא שייך צומן הזה. וראיתי להרש"ש שכתב, אחד השומע, נ"ל דר"ל כגון אז בעת החורבן, או אפילו עכשיו צמינוק שגצה בין

❖ **רש"ש על מועד קטן דף כו/א**

גמ' שם ורמינהי אחד השומע כו'. נ"ל דר"ל כגון אז בעת החורבן. או אפי' עכשיו בתינוק שנשבה בין הנכרים (ועמ"א ססי' תקס"א) ותימה לי על הפוסקים שהשמיטוהו:

22. ספר שערים מצויינים בהלכה

אבלות לחוד וקריעה לחוד. פי' בנמוקי יוסף שאין הקריעה בכלל מה שאמרו הלכה כדברי המיקל אבל, שהקריעה קודם שתחול האבלות, ויש קריעה במועד, ואין אבלות במועד. וכחי' הר"ן כתב דיש מפרשים משום דקריעה דאורייתא מדכתיב (שמיני י-ו) "ובגדיכם לא תפרומו", מכלל דכולי עלמא מיחייבי [כמובא בגמ' לעיל (טו., כד.)], והוא דחה זה דאסמכתא בעלמא הוא. ובתוס' הרא"ש כתב כדברי הי"מ הנ"ל [וכ"כ המאירי בשם גדולי המפרשים], ועוד כתב דמדפריך בגמ' ומי אמר שמואל הכי והאמר שמואל הלכה כדברי המיקל, ומשני אבלות לחוד וקריעה לחוד, מוכח דבקריעה לא אמרין הלכה כדברי המיקל. אבל התוס' לעיל (כד. ד"ה הא אחר שלא פרע) כתבו, דאסמכתא הוא. אלא דמ"מ משום דמצינו בתנ"ך פסוקים שנהגו לקרוע, לכן חמיר, ועי' בב"י (י"ד

סי' שמ). וכ"פ הש"ך (שם סק"ב) שהוא דרבנן, ונפק"מ לענין ספיקו. וע"ע מה שכתבנו במס' עירובין (מו. ד"ה הלכה).

23. חדושי הר"ן על מועד קטן דף כו ע/ב

אלא שכהן גדול פורס מלמטה. פי' קורע בשולי בגדיו כיון שכהן הגדול אינו חייב באבילות אלא לזכר בעלמא לכבוד אביו ואמו והילכך לא יקרע בבית הצואר, אבל בית הצואר בין לפניו בין לאחוריו נקרא מקום קריעה וזהו קמי שפה כדכתיב שפה לפיו, ותניא אבל (שם) אין קורעין אלא בין שתי המוראות הקורע מן החת ומן הצדדין לא יצא:

24. נימוקי יוסף מסכת מועד קטן דף טז עמוד ב

פורם מלמטה. שכהן גדול אין יכול לקרוע למעלה כלל שהרי אינו נוהג אבילות ולזכר בעלמא לכבוד אביו ואמו קורע מלמטה בשפת החלוק התחתון הנוגע בקרקע:

25. רמב"ם הלכות אבל פרק ח הלכה א

אבל חייב לקרוע על מתו שנאמר ובגדיכם לא תפרומו ולא תמותו הא אחר חייב לפרום, ואין קריעה אלא מעומד, שנאמר ויקם המלך ויקרע את בגדיו, **ומהיכן קורע, מלפניו**, והקורע מאחוריו או מן הצדדין או מלמטה לא יצא ידי חובת קריעה, **אלא כהן גדול שהוא פורם מלמטה.**

❖ **אבי עזרי**

האבי עזרי הקשה איך מותר לכהן גדול לפרום את בגדי הכהונה בשביל עגמת נפש בלבד שאינה מחויבת מעיקר הדין. ועוד הקשה מדוע אמרו דין זה רק בכהן גדול, הלא גם לכהן הדיוט אסור לקרוע את בגדי הכהונה ולהויק אותם ועובר בלאו⁵⁵. ותירץ שהאיסור לקרוע בגדי כהונה הוא רק דרך השחתה⁵⁶ וכשעושה זאת לקיום מצות קריעה אין זה בכלל השחתה. וכן לגבי כהן גדול לפי מה שנתבאר לעיל לדעת הרמב"ם שקורע משום מצות קריעה ממש אם כן אין זו השחתה.

26. נימוקי יוסף מסכת מועד קטן דף טז עמוד ב

ת"ר היוצא בבגד קרוע גזול את החיים. פי' שגונב את דעתם דמראה עצמו כאילו קרע על המת וגזול המתים שלא יצא ידי קריעה:

27. חידושי הריטב"א מסכת מועד קטן דף כו עמוד ב

ת"ר היוצא בבגד קרוע לפני המת הרי זה גזול את החיים ואת המתים. פי' שהוא ממעט בכבוד המת שלא לקרוע עליו והוא מבזה אותו ולקרוביו וגזול מהם דבר שאין לו תשלומין, אמרו באבל רבתי (פ"ט) חמור גזול המת מגזול החי שהגזול את החי יכול לפייסו ולהחזיר לו גזלו ובמותו אינו יכול, כיוצא בו המכבד את י[ו]לדיו במותן משובח ממי שמכבדן בחייהן שהמכבדן בחייהן אינו מכבדן אלא משום יראה ומשום ירושה והמכבדן במיתתן אינו מכבדן אלא לשם שמים.

28. ספר שערים מצויינים בהלכה

השאילני חלוקן כו' ואם לא הודיעו הרי זה לא יגע בו. ואם קרע שלא מדעת המשאיל הוי כמו גזל, ואינו יוצא ידי חובתו, כמש"כ בשו"ע (יו"ד סי' שמ סכ"ט). והטעם כתב הש"ך (שם סק"ג) משום דגוף הבגד הוא בעבירה, משא"כ בקרוע בשבת אין עבירה בגוף החלוק, אלא במעשה שעשה. ועי' בטו"ז (ס"ק טז) ובש"ך (ס"ק מב). וא"כ אם היה לבוש בבגד שעטנו, דגוף הבגד הוא בעבירה וקרע בו, לא יצא ידי חובתו.

29. בית יוסף יורה דעה סימו שם

כח הקורע בשבת על מתו אף על פי שחילל השבת יצא ידי קריעה. ברייתא פרק רבי אליעזר דאורג (שבת קה:): ומ"ש ופריך עלה בירושלמי וכו'. בפרק הנזכר (ה"ג) כלומר פריך דכשם שאינו יוצא ידי חובתו במצה גזולה משום דהויא מצוה הבאה בעבירה אף קריעה זו שקרע בשבת מצוה הבאה בעבירה היא ואמאי יצא ומשני תמן גופה עבירה ברם הכא הוא עבר עבירה כך אנו אומרים הוציא מצוה מרשות היחיד לרשות הרבים אינו יוצא בה ידי חובתו בפסח כלומר לא דמי למצה גזולה דהתם גוף המצוה שהיא המצה היא עבירה שהיא גזולה אבל הכא גוף החלוק אינו עבירה אף על פי שהמעשה שהוא עשה בו הוא עבירה לא מיקרי מצוה הבאה בעבירה כי היכי דמוציא מצוה מרשות היחיד לרשות הרבים אף על פי שעבר עבירה יוצא בה ידי חובתו בפסח לפי שהיא עצמה אינה עבירה:

30. נימוקי יוסף מסכת מועד קטן דף טז עמוד ב

לבו גס בו. רגיל שהוא אוהבו ואינו מקפיד אם יושב על מטה כפויה:

ואם לאו. שאינו כל כך רגיל ושמא נחש ינחש לישב על גבי קרקע:

וי"מ יברוהו לאבל עצמו לפי שאין דרך ארץ לישב האבל על מטה כפויה והמברין ישבו על מטה זקופה ולפיכך מושיבין גם האבל במטה זקופה ודוקא בשעת הבראה דייקנין ליה דקתני מטות זקופות ולא קתני מטה זקופה:

י. גדר ירושלים בחרבנה

והנה להלכה תפסו האחרונים כדעת הב"ח והמג"א (אות ז), דבזמן שערי יהודה נמצאות תחת שלטון ישראל, דזה מיקרי כבר "בבניינן", וליכא חיוב קריעה. ולכן נהגו שלא לקרוע בזה"ז על ערי יהודה. ועל ראיית המקדש בחורבנו יש לקרוע, אע"פ שהוא כעת תחת שלטון ישראל, דמכ"מ עדיין הוא בחורבנו. ונהגו לקרוע כשוראים את הכותל או את הכיפה, אע"פ שאין רואים את קרקע העזרה, וכמש"כ הב"ח להדיא (בסי' תקסא). [והופתעתי לשמוע שיש מהרבנים הצעירים שבא"י שפוסקים שבזה"ז, שמקום המקדש נמצא תחת שלטון ישראל, שאין עוד חובת קריעה עליו. ומו"ר הגריד"ס, ז"ל, תפס בפשיטות כביעתא בכותחא, דלא כן.]

אך בנוגע לחובת הקריעה על ירושלים בחורבנה, בזה נחלקו גדולי זמננו. יש מהם שסוברים, שירושלים היתה עיקר עיר המלוכה, וחובת הקריעה עליה היא בתורת אבלות על אבדן שלטון ומלכות ישראל, וא"כ, לאחר מלחמת ששת הימים, שהיא נמצאת תחת שלטון ישראל, שוב אין על מה לקרוע¹⁰.

אכן שמעתי בזה מכב' מו"ר הגריד"ס ז"ל, שאינו נראה כן, וטפי נראה, שחובת הקריעה על ירושלים היא בתורת אבלות על המקדש בחורבנו. דאף ירושלים יש בה קדושת המקדש – במקצת. דמצינו בתורה לשון "לפני ד" בג' משמעויות, דלפעמים קאי אכל העיר ירושלים, וכדכתיב, ואכלת שם לפני ד' אלקיך מעשר דגנך וגו', וקדשים קלים ומע"ש הלא נאכלים הם בכל העיר. ולפעמים קאי אהר הבית, כדכתיב בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ד', ואיחא בגמ' ר"ה (כז א), שלא היו נוהגים כן – לתקוע גם בשופר וגם בחצוצרות, גם ברה"ג וגם בתעניות – אלא במקדש ובהר הבית¹¹, עפ"י הך קרא, דכתיב בחצוצרות וכו' לפני המלך ד', הרי דהר הבית קרויה ג"כ "לפני ד'". ומצינו כמה פעמים בתורה ושחט את בן הבקר לפני ד', וקאי דווקא אעזרה. דענין "לפני ד'", כוונתו – במקדש, שהוא בית ד'. וג' חלקים הם לקדושת המקדש, דעיקר קדושת המקדש הוא בעזרה, ולמטה הימנה במעלה יש מקצת קדושת המקדש בהר הבית, ולמטה הימנו במעלה יש פחות קדושת

המקדש – בירושלים. וזוהי כוונת המשנה (פ"א דכלים מ"ו), עשר קדושות הן, ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות, ומה היא קדושה, שמביאין ממנה העומר והביכורים ושתי הלחם וכו', עיירות המוקפות חומה וכו', לפניו מן החומה מקודש מהם שאוכלים שם קדשים קלים ומעשר שני וגו'. והקשו המפרשים, אמאי לא תנן במתניתין, שא"י מקודשת מכל הארצות שחייבת בתרומות ובמעשרות ובשמיטה וביובל ובלקט שכחה ופאה וכלל המצוות התלויות בארץ, משא"כ בחור"ל. ומן ההכרח לומר, דהתנא לא קחשיב הכא מעלת א"י מפאת קדושת הארץ שלה, אלא מפאת קדושת המקדש שלה (ע"י בקונטרס אוצר הספרי להגר"מ זעמבא, הי"ד, שנרפס ביחד עם הספרי וזוטא מש"כ בזה), שאף בכל א"י יש קדושת המקדש במקצת, בדוגמה פחותה מאשר בירושלים, ואשר מפאת אותה קדושת המקדש שישנה בכל א"י הוא דקיי"ל, דאין מביאין עומר ושתי הלחם אלא מן הארץ. וכל אותן עשר הקדושות השנויות במשנה שם, כולן מדרגות הן בקדושת המקדש, וכמבואר למעין

שם. ואף קדושת ירושלים לעניין אכילת קדשים קלים ומעשר שני, מפאת מקצת מקדושת המקדש היא¹².

וה"נ ה"י נראה לומר בנד"ד, דחובת הקריעה שתיקנו חכמים ברואה את ירושלים בחורבנה, יסודה בדין אבלות על חורבן הבית, דכל ירושלים יש בה מקצת מקדושת המקדש, וכל זמן שהבית בחורבנו, אפילו נמצאת העיר העתיקה תחת שלטון ישראל, מכ"מ חשובה העיר ירושלים – עפ"י דין – במצב של חורבן, ועדיין תקנת חובת הקריעה במקומה עומדת, עכ"ל. (וקצת כעין זה עיי"ש בס' הר הקודש בשם כמה מגדולי זמננו.)

והנה המנהג הפשוט, שאין קורעין על ירושלים העתיקה כעת שהיא תחת שלטון ישראל, דהלכה כדברי המיקל באבל. ואף דבגמ' מו"ק אמרו, דאבלות לחוד וקריעה לחוד, ואין

כלל זה – דהלכה כדברי המיקל – שייך לגבי קריעה, מכ"מ כבר ביררנו למעלה (אות ד), דשאני קריעה על ירושלים ועל המקדש, שאינה מדין קריעה דעלמא, אלא מדין אבלות, וממילא שפיר שייך לומר בה, דדינה כאבלות, ושהלכה כדברי המיקל באבל. ובפרט, שיש לחוש לאיסור כל תשחית דאורייתא בקרוע קריעה שאינו חייב בה (ע"י פתחי תשובה לשו"ע יו"ד סי' שמ סק"א).

הרחמן יזכנו לראות בבניין הבית השלישי במהרה, וצום הרביעי וצום החמישי וכו' יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים, ויתבטלו מאליהם כל חיובי אבלות וקריעה הללו, וישארו כל אלו ההלכות רק בבחינת פלפולא בעלמא, ובתורת דרוש וקבל שכר, ולא יהיו עוד להלכה למעשה, אכ"י. תא :

סו. אבלות על ירושלים

10.01 הרואה את ירושלים העתיקה והמקודשת (ראה מפה במדריך ההלכתי המורחב), קורע עליה (כי גם היום היא נקראת בחורבנה). וכאשר רואה את מקום המקדש קורע קריעה גוספת. אלא שאם ראה את ירושלים המקודשת ואת מקום המקדש ביחד, קורע רק קריעה אחת.

10.02 אם לא קרע באותו רגע, קורע במשך כל אותו היום, עד הלילה.

60

10.03 שיעור הקריעה הוא טפח (בערך 10 ס"מ), בצד השמאלי של הבגד כנגד לבו. ונהגו לקרוע רק את הבגד העליון. ויכול ללבוש בגד ישן לצורך הקריעה, ויכול לקרוע כמה פעמים באותו בגד, בתנאי שלא יקרע באותו מקום בבגד. וקורע לאורך הבגד, ולא לרוחב. וצריך לעמוד בשעת הקריעה.

10.04 מי שלא ראה את ירושלים המקודשת או את מקום המקדש במשך 30 יום, כאשר רואה אותם קורע שוב. ואלה שגרים בירושלים לא נהגו כן, ויש שפקפקו על מנהג זה של תושבי ירושלים.

10.05 סדר הקריעה הוא כדלהלן:

(א) כאשר רואה את ירושלים העתיקה והמקודשת אומר:

ציון מדבר היתה ירושל. ס שקמה. בלה יהנה את חמתו שפך חרוז
אפו וצאת אש בציון ותאכל יסודתיה:

ואחר כך קורע.

(ב) כאשר רואה את חומות הר-הבית או את הכותל המערבי, אומר:

סבקי בארז שצניה אבד ושבר בריחיה מלכה ושניה בגוים אין
תורה נם נביאיה לא מצאו חיוז מיהנה:

(ג) לפני שקורע על מקום המקדש אומר:

בית קדשנו ותפארתנו אשר הללנו אבותינו הנה לשרפת אש וכל
מחמדינו הנה להרבה:

ומשתחוה כלפי מקום המקדש, וקורע. ויבכה ויתאונן ויתאבל על חורבן בית-המקדש.
ואומר את המזמור עט' של תהילים.

(א) מְזַמֵּר לְאַסֵּף אֱלֹהִים בָּאוּ גוֹיִם בְּנִחְלָתְךָ סָמְאוּ אֶת הַיִּכְל קִדְשְׁךָ
שָׁמוּ אֶת יְרוּשָׁלַיִם לְעֵינֵינוּ: (ב) נָתַנוּ אֶת נִבְלַת עֲבָדֶיךָ מֵאֲבָל לְעוֹף
הַשָּׁמַיִם בְּשֵׁר הַסִּידִיךָ לְהִיתוֹ אֶרֶץ: (ג) שָׁפְכוּ דָמָם בְּפִינֵינוּ סְבִיבוֹת
יְרוּשָׁלַיִם: (ד) וְאִיזוּ קוֹבְרֵי: (ד) הָיִינוּ חֲרָפָה לְשִׁבְגֵינוּ לְעַג וְקָלַס לְסְבִיבוֹתֵינוּ:
(ה) עַד מָה יִהְיֶה תִּאֲזָנֶךָ לְנִצָּחַת הַבְּעֵר בְּמוֹ אֵשׁ קִנְאֶתְךָ: (ו) שָׁפַךְ הַמֶּתֶן
אֶל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּךָ וְעַל מַמְלְכוֹת אֲשֶׁר בְּשִׁמְךָ לֹא קָרְאוּ: (ז) כִּי
אָבַל אֶת יַעֲקֹב וְאֶת נֹהֵג הַשָּׁמַיִם: (ח) אֵל תִּזְכָּר לָנוּ עֲוֹנֹת רַאשֵׁינוּ מִיָּד
יִקְדְּמוּנוּ בְּחַמְדֶּךָ כִּי דָלוּנוּ מֵאֵד: (ט) עֲזָרְנוּ אֱלֹהֵי יִשְׁרָאֵל עַל דָּבָר בְּבוֹד
שִׁמְךָ וְהִצִּילְנוּ וְנִפְסַר עַל הַשָּׂאתֵינוּ לְמַעַן שִׁמְךָ: (י) לָמָּה יִאֲמְרוּ הַגּוֹיִם
אֵיךָ אֱלֹהֵיהֶם וַיִּנְדַע בְּגוֹיִם (בְּגוֹיִם) לְעֵינֵינוּ נִקְמַת דָּם עֲבָדֶיךָ הַשְּׁפוּךְ:
(יא) תָּבוֹא לְפָנֶיךָ אֲנָשָׁת אֲסִיר בְּגִלְלָה זְרוּעָךָ הוֹחֵר בְּגֵי תְמוֹתָהּ: (יב)
וְהִסָּב לְשִׁבְגֵינוּ שְׂבָעִתִּים אֶל הַיָּסָם חֲרָפָתָם אֲשֶׁר חֲרָפוּךָ אֲדֹנָי: (יג)
וְאִנְחֵנוּ עִמָּךְ וְגֵאוּ מִרְעִיתְךָ נוֹחָה לָךְ לְעוֹלָם לְדוֹר וָדוֹר נִסְפָּר תִּהְלָתְךָ:

(ד) ומוסיף:

ברוך דייך האמת כי כל מספסיו צדק ואמת. הצור תמים פָּעֵלוּ כִּי
קָל דְּנָכִיו מִשָּׁפֵס אֵל אֲמוּנָה וְאִיזוּ עוֹל צְדִיק וְנֶשֶׁד הוּא: וְאֵתָּה צְדִיק עַל
כֹּל הַבָּא עֲלֵינוּ כִּי אָמַת עֲשִׂיתָ וְאִנְחֵנוּ הִרְשָׁעְנוּ:
שָׁמַחְנוּ בַּיָּמֹת עֲנִיָּתֵנוּ שָׂנוֹת רָאִינוּ רָעָה: וְכִאֵּה אֵל עֲבָדֶיךָ שָׁעֲלַךְ
וְנִחְרַךְ עַל בְּנֵיהֶם: וַיְהִי נֶעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עֲלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה רַדֵּינוּ בּוֹנֵנָה
עֲלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה רַדֵּינוּ בּוֹנֵנָה:

10.06 אשה חייבת בקריעה. אולם קטן מתחת לגיל בר-מצוה ובת-מצוה פטורים.

10.07 יש שמתחכמים ופוטרים את עצמם מחיוב קריעה על ידי שמקנה את בגדיו
לחבירו בקנין סודר, וחבירו משאיל לו בחזרה את הבגדים, בתנאי שלא יקרע
אותם. ויש מגדולי ישראל ששללו מנהג זה.